

مقایسه دستور زبان فارسی سنتی و نوین

بررسی مقایسه‌ای دستور زبان دکتر انوری و گیوی
با دکتر وحیدیان کلمیار

برار جان درزی بورخانی

سرشناسه	: درزی بورخانی، برارجان، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: مقایسه دستور زبان فارسی سنتی و نوین: بررسی مقایسه‌ای دستور زبان دکتر انوری و گیوی با دکتر وحیدیان کامیار، /... برارجان درزی‌بورخانی.
مشخصات نشر	: تهران: رسانش، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۷ ص.
شابک	: 978-600-5011-87-6
محریت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتاب حاضر همچنین، مقایسه‌ایست بین ۲ کتاب دستور زبان فارسی، تألیف حسن انوری، حسن احمدی گیوی و نفی وحیدیان.
رداشت	: کتابخانه.
موضوع	: فارسی -- دستور
ژانر	: کتابی -- دستور -- راهنمای آموزشی (عالی)
شناسه آید	: انوری، حسن، ۱۳۱۲ - . دستور زبان فارسی
شناسه ایزده	: احمدی گیوی، حسن، ۱۳۰۶ - ۱۳۹۱ . دستور زبان فارسی
شناسه افرو	: نفی، ۱۳۱۲ - . دستور زبان فارسی (۱)
رده بندی کنگره	: ۱۳۵ PIR2FAN/2
رده بندی دیویی	: ۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹ - ۹۷۰

نشر رسانش

بهار شمالی. شکیبا. شیرازی. پلاک ۲، واحد ۲.

تلفن: ۰۹۱۲ ۱۳۰ ۹۱۳۱ تلفکس: ۷۷۵۳۰۵۳۶ rasanesh. pub@gmail.com

مقایسه دستور زبان فارسی سنتی و نوین

بررسی مقایسه‌ای دستور زبان فارسی دکتر انوری و گیوی با دکتر وحیدیان کامیار

برارجان درزی بورخانی

ویراستار: خدیجه جعفری

طرح جلد و صفحه‌آرایی: فرشاد علی‌نژاد

ناشر: رسانش

لیتوگرافی: فیلم‌گرافیک

چاپ: متین

صحافی: ولیعصر

چاپ اول، تهران، ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۰۱۱ - ۸۷ - ۶

قیمت ۱۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	پیش‌گفتار
۱۱	فصل اول: پیشینه پژوهش
۱۱	مقدمه
۱۲	سابقه‌ی اقسام کلام در میان دانشمندان و دستوریان جهان
۱۲	نظرات مختلف درباره‌ی انواع کلمه در زبان فارسی از گذشته تا حال
۱۶	بن مضارع و ساختارهای آن در زبان فارسی
۱۹	واج یا تکواژ بودن یا نبودن
۱۹	سابقه‌ی عبارت‌های فعلی در زبان
۲۰	مسئله ظرفیت افعال یا تعدد اجزای جمله
۲۰	میانوند و کاربرد آن
۲۱	گروه فعلی
۲۲	مسئله‌ی حاکمیت در دستور زبان فارسی
۲۲	حاکمیت فعل بر اجزای جمله
۲۳	تعریف فعل مرکب و وجوه اشتراك آن‌ها از دیدگاه اساتید ادبیات
۲۴	قید، متمم، قیدواره
۲۷	فصل دوم: مقایسه
۲۷	بخش اول: تعاریف اصطلاحات
۲۸	تعاریف برخی از اصطلاحات و مفاهیم در دو کتاب دستور زبان
۲۹	تعاریف جمله از نظر دکتر گیوی و انوری و وحیدیان کامیار
۲۹	موارد تشابه دو کتاب
۲۹	الف) در ساختار جمله
۲۹	اجزای جمله ساده در کتاب دکتر وحیدیان کامیار
۳۰	اجزای جمله ساده در کتاب دکتر گیوی و انوری
۳۰	وجه تشابه در اجزای جمله ساده در دو کتاب
۳۰	تفاوت در اجزای جمله‌ی ساده در دو کتاب
۳۲	جمله‌های مرکب
۳۴	موارد تشابه در نقش‌های گروه اسمی در جمله
۳۹	ب) موارد تشابه دو کتاب در بخش صرف
۴۰	موارد تفاوت دو کتاب
۴۰	الف) در مباحث ساختاری جمله
۴۰	اقسام جمله از حیث مفهوم و چگونگی بیان

۴۲	ب) موارد تفاوت دو کتاب در مباحث صرفی
۴۳	تعریف انواع کلمه در کتاب دکتر انوری و گیوی و وحیدیان
۴۶	بخش دوم: تقسیم‌بندی‌های دستوری
۴۷	موارد تشابه دو کتاب در تقسیم‌بندی‌های دستوری
۴۷	۱. فعل
۴۷	ویژگی‌های فعل از نظر دکتر انوری و گیوی و وحیدیان
۴۷	۱. شخص
۴۸	۲. زمان
۴۸	فعل ماضی
۵۱	فعل مضارع
۵۲	فعل آینده
۵۲	افعال لحاظی، افعال تداومی و افعال لحظه‌ای - تداومی
۵۳	۳. گذر
۵۳	۴. معلوم و مجهول
۵۵	۵. وجه
۵۶	ساختمان فعل
۵۷	راه‌های تشخیص فعل‌های مرکب
۵۸	موارد تفاوت دو کتاب در بخش فعل
۶۰	زمان تقویمی و زمان دستوری
۶۳	تغییر مقوله در فعل
۶۳	فعل ربطی (اسنادی)
۶۴	فعل کامل و فعل ناقص
۶۴	فعل‌های کمکی (معین)
۶۴	فعل‌های شبه کمکی (شبه معین)
۶۵	فعل‌های غیرشخصی
۶۵	۶. نمود
۶۵	تکواژ در گروه فعلی
۶۶	مشقات فعل
۶۹	اختلاف دو کتاب درباره فعل مجهول در زبان فارسی
۷۰	۲. موارد تشابه دو کتاب در تقسیم‌بندی اسم
۷۱	اسم خاص، اسم عام
۷۱	شناس (معرفه) ناشناس (نکره)
۷۳	اسم جنس
۷۴	نکره مخصوصه
۷۴	شمار (مفرد، جمع، اسم جمع)
۷۵	ساخت
۷۶	وابسته‌پذیری
۷۶	موارد تفاوت دو کتاب در تقسیم‌بندی اسم

۷۷.....	اسم جامد، اسم مشتق.....
۷۷.....	شمار (مفرد، جمع، اسم جمع).....
۷۹.....	معانی دیگر نشانه‌های جمع.....
۸۰.....	ساخت.....
۸۱.....	اسم مشتق - مرکب.....
۸۱.....	انواع مشتق - مرکب.....
۸۲.....	وابسته‌پذیری.....
۸۴.....	انواع اضافه.....
۸۷.....	اسم ذات و اسم معنی.....
۸۸.....	اتباع.....
۸۸.....	نام آوا (اسم صوت).....
۸۸.....	مصدر.....
۹۱.....	نقش‌های گروه اسمی در دستور دکترو وحیدیان.....
۹۲.....	نقش‌های اسم در جملات از دیدگاه دکتر انوری.....
۹۴.....	انواع متمم.....
۹۶.....	مطابقت فعل با نهاد، متمم، مضاف.....
۹۷.....	عدم مطابقت فعل.....
۹۷.....	الف) عدم مطابقت فعل با نهاد در شمار و شمارش.....
۹۸.....	ب) مطابقت فعل با متمم، مضاف‌الیه.....
۱۰۱.....	مطابقت فعل با مسند.....
۱۰۲.....	ج) فعل‌های بی‌نهاد.....
۱۰۲.....	۳. صفت.....
۱۰۲.....	موارد تشابه در تقسیم‌بندی‌ها.....
۱۰۳.....	اقسام صفت.....
۱۰۳.....	صفت بیانی.....
۱۰۸.....	صفت ساده، صفت مرکب.....
۱۰۹.....	اقسام صفت مرکب.....
۱۱۱.....	درجات صفت بیانی.....
۱۱۲.....	صفت اشاره.....
۱۱۲.....	صفت شمارشی.....
۱۱۳.....	صفت پرسشی.....
۱۱۳.....	صفت تعجیبی.....
۱۱۳.....	صفت مبهم.....
۱۱۴.....	کاربرد صفت بیانی.....
۱۱۵.....	فرق صفت و موصوف با مضاف و مضاف‌الیه.....
۱۱۸.....	موارد تفاوت در تعاریف و تقسیم‌بندی‌های صفت.....
۱۱۸.....	تعریف صفت از دیدگاه دکتر وحیدیان.....
۱۱۹.....	صفت مفعولی از دیدگاه دکتر وحیدیان کامیار.....

۱۳۱	ضمیمه ۴.....
۱۳۱	اقسام ضمیر و موارد تشابه آن در دو کتاب از نظر تعاریف و تقسیم‌بندی.....
۱۳۱	ضمیمه شخصی.....
۱۳۲	ضمیمه اشاره.....
۱۳۲	ضمیمه پرسشی.....
۱۳۲	ضمیمه مشترک.....
۱۳۳	موارد تفاوت دو کتاب در تعاریف و تقسیم‌بندی ضمیر.....
۱۳۷	کاربرد و نقش‌های ضمیرها.....
۱۳۹	۵. قید.....
۱۳۰	موارد تشابه دو کتاب در مقوله قید.....
۱۳۱	موارد تفاوت دو کتاب در مقوله قید.....
۱۳۳	۶. نقش‌ها (ف، ر).....
۱۳۴	حرف ربط.....
۱۳۴	حرف اضافه.....
۱۳۴	حرف نشانه.....
۱۳۴	موارد تفاوت در دو کتاب در سر نما حرف.....
۱۳۶	۷. شبه جمله (صوت).....
۱۳۶	موارد تشابه دو کتاب در شبه جمله (صوت).....
۱۳۶	موارد تفاوت دو کتاب در شبه جمله (صوت).....
۱۳۸	کاربرد شبه جمله.....
۱۳۸	شبه جمله از دیدگاه دکتر وحیدیان.....
۱۳۹	ساختمان واژه.....
۱۴۰	پیشوندهای معروف و کاربردهای آن‌ها در زبان فارسی امروز.....
۱۴۱	پسوندهای معروف و کاربردهای مهم آن‌ها.....
۱۴۶	میانوند.....
۱۴۶	دستور تاریخی.....
۱۴۷	کاربردهای کهن فعل.....
۱۵۱	کاربردهای کهن اسم.....
۱۵۳	کاربردهای کهن صفت.....
۱۵۳	کاربردهای کهن ضمیر.....
۱۵۳	کاربردهای کهن حرف.....
۱۵۴	کاربردهای کهن شبه جمله (صوت).....
۱۵۴	چند نکته دستوری.....
۱۵۷	مصدر اصلی و مصدر جعلی.....
۱۵۸	نوآوری و ابداع در کتاب دستور دکتر وحیدیان کامیار.....
۱۶۲	نوآوری و ابداع در کتاب دستور دکتر انوری و گیوی.....
۱۶۵	منابع و مأخذ.....

پیش‌گفتار

بی‌تردید همه‌ی ما در مطلع خلف دستور زبان خواندیم و تا حدودی با آن آشنایی داریم و می‌دانیم که زبان دامنه‌ی وسیعی دارد و همواره در حال تحول است و هرگز ایستایی نمی‌شناسد و اگر پویایی را از ویژگی دائم زبان بدانیم مطالعه درباره‌ی آن هم باید دائمی باشد. دانستن دستور هر زبان، آگاهی سیمی به آن زبان خواهد بود و این آگاهی موجب تسلط بیشتر ما بر زبان خواهد شد.

صاحب‌نظران و دستور‌نویسان پیوسته به نکات جدیدی در کتب دستور اشاره دارند و برای فراگیری هر یک از مباحث دستوری نیاز به مطالعه عمیق‌تر باشد، می‌بینیم که در یک دوره‌ای کتاب دستوری از یک نویسنده‌ای در مدارس و دانشگاه‌ها تدریس می‌شود و سپس کتاب دستور نویسنده‌ی دیگری جای آن را می‌گیرد و این بیشتر به خاطر به روز بودن زبان است.

امروزه یکی از مشکلات دبیران و دانشجویان در درک مباحث و اختلاف میان دستور‌نویسان است که این اختلاف آرا بیشتر تعاریف اصطلاحات و تقسیم‌بندی‌های دستوری را در بر می‌گیرد، مثلاً برخی از نویسندگان دستور زبان در تعریف فعل می‌گویند: «کلمه‌ای است که بر انجام رویدادی و یا داشتن حالتی دلالت می‌کند» و برخی معتقدند «فعل بخشی از گزاره است و نشانه‌ی آن داشتن شناسه است» یا برخی فعل را از نظر ساختمان به شش دسته و برخی آن را به سه دسته تقسیم می‌کنند. یا اینکه کلمات را در زبان فارسی به هفت دسته و برخی به پنج گروه تقسیم می‌کنند که این اختلاف سلیقه‌ها موجب سردرگمی خوانندگان خواهد شد.

لذا در این راستا سعی شد ضمن بررسی مقایسه‌ای این دو دستور زبان حاضر که در مدارس و دانشگاه‌ها تدریس می‌شود، از کتاب دستور سایر نویسندگان و مقالات دانشگاهی و مجلات رشد و سایت‌ها و کتب زبان فارسی دوره متوسطه‌ی دوم (دبیرستان) مدد گرفته و در خصوص موارد تفاوت و تشابه دو کتاب و نوآوری‌های آن‌ها مطالبی جمع‌آوری کنیم. امید است خوانندگان محترم با خواندن این اثر به اطلاعات سودمندی در حوزه دستور زبان فارسی دست یابند.

مهرماه ۱۳۹۴

درزی بورخانی، قائمشهر